

نقش گردشگری در توسعه اقتصادی، اشتغال و محرومیت‌زدایی در سواحل و جزایر خلیج فارس (مطالعه موردی: منطقه آزاد قشم)

نرگس شالچیان رابع^۱

چکیده

در ماده یک قانون چگونگی اداره مناطق آزاد ذکر شده است که اهداف مورد نظر از تشکیل این مناطق عبارتند از تسریع در انجام امور زیربنایی، عمران و آبادانی و رشد و توسعه اقتصادی، انجام سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، افزایش درآمدهای عمومی، ایجاد اشتغال سالم و مولد، تنظیم بازار کالا و نیروی انسانی، حضور فعال در بازارهای جهانی و منطقه‌ای، تولید و صادرات کالا. بر این اساس، افزایش درآمدهای عمومی و اشتغال‌زایی از عمده اهداف تأسیس این گونه مناطق ذکر شده است.

اهداف تحقیق عبارتند از: شناخت ابعاد گوناگون جغرافیای طبیعی، اقتصادی، فرهنگی، تاریخی منطقه آزاد قشم، شناسایی نقاط مثبت و منفی صنعت گردشگری، مشخص نمودن این رابطه فرضی که میان گسترش صنعت گردشگری و ایجاد اشتغال، شناساندن اهمیت منابع و امکانات گردشگری در جهت افزایش انگیزه‌های کارآفرینی در صنعت گردشگری و از بالقوه در آوردن این منابع و بالفعل رسانیدن آن‌ها. روش این تحقیق، عمدتاً بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای با تکیه مقالات، اسناد، برنامه‌های توسعه‌ای، اظهار نظر مسئولان ذیربط و مشاهده اطلاعات و منابع آماری مرتبط با موضوع تحقیق می‌باشد.

منطقه آزاد قشم با برخورداری از منابع سرشار طبیعی، جاذبه‌های گردشگری، موقعیت راهبردی و سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی به خوبی از ظرفیت‌های لازم جهت رسیدن به توسعه پایدار و توسعه گردشگری برخوردار می‌باشد. این ظرفیت‌ها عمدتاً در استفاده از موقعیت ویژه این جزیره در اکوسیستم‌ها و توان‌های اکولوژیکی جذاب و کم‌نظیر، قابلیت‌های چشمگیر و مستعد توسعه انسانی، امکانات معافیت گمرکی، توسعه ترانزیت و حمل و نقل کالا، بهبود رفاه اجتماعی همه جانبه، افزایش توان حمل و نقل و ظرفیت ترانزیتی، توسعه صنایع دستی و مدرن، وجود ظرفیت‌های خدماتی و رفاهی، وجود مجتمع‌های تجاری-تفریحی، توسعه مراکز درمانی توسعه زیرساخت و طرح‌های اقتصادی، برخورداری از فرصت‌هایی چون امکانات بندر عظیم و مجهز شهید رجایی، وجود ذخایر عظیم زیرزمینی (نفت و گاز) و معادن مختلف، قرار گرفتن در تنگه استراتژیک هرمز، برخورداری از کریدور ترانزیت شمال-جنوب.

کلیدواژگان: منطقه آزاد قشم، اشتغال‌زایی، رفع محرومیت.

۱- نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری تاریخ اسلام دانشگاه تهران، shalchia2000n@yahoo.com

مقدمه

مناطق آزاد تجاری- صنعتی ایران در سال ۱۳۶۸، براساس قانون برنامه اول توسعه مصوب ۱۳۶۸/۱۱/۱۱، شکل گرفتند. در تبصره ۱۹ این قانون، به دولت اجازه داده شد تا سه منطقه آزاد کیش، چابهار و قشم را در نقاط مرکزی کشور تأسیس کند.

در سال ۱۳۷۲، قانون چگونگی اداره مناطق آزاد با هدف تسریع در انجام امور زیربنایی، عمران و آبادانی، رشد و توسعه اقتصادی سرمایه‌گذاری و افزایش درآمد عمومی، ایجاد اشتغال سالم و مولد، تنظیم بازار کار و کالا، حضور فعال در بازارهای جهانی و منطقه‌ای، تولید و صادرات کالاهای صنعتی، تبدیلی و ارائه خدمات عمومی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

در سال ۱۳۸۲ نیز، براساس تبصره ۳ ماده قانون یادشده، تأسیس سه منطقه آزاد دیگر در محدوده‌هایی از شهرستان‌های آبادان و خرمشهر (اروند)، جلفا (ارس) و بندر انزلی به تصویب رسید. مزیت‌های قانونی مناطق آزاد تجاری- صنعتی عبارتند از:

۱- برخورداری از معافیت از پرداخت مالیات بر درآمد و دارایی (موضوع قانون مالیات‌های مستقیم)، به مدت پانزده سال از تاریخ بهره‌برداری برای هر نوع فعالیت اقتصادی در منطقه که این مدت به ۲۰ سال افزایش یافته است.

۲- امکان مشارکت و سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در فعالیت‌های اقتصادی منطقه به هر نسبت.

۳- برخورداری از مقررات خاص کار و تأمین اجتماعی در کارگاه‌های واقع در محدوده منطقه و همچنین مقررات استخدام و نحوه تردد خارجی در منطقه.

۴- امکان استفاده از کارگران و نیروی کار خارجی به میزان ۱۰ درصد کل نیروی انسانی شاغل در منطقه.

۵- آزادی کامل ورود و خروج سرمایه و سود حاصل از فعالیت‌های اقتصادی در منطقه.

۶- امکان تأسیس شرکت‌های خارجی با هر میزان از درصد سهام.

۷- امکان تأسیس و فعالیت مؤسسات بیمه ایرانی با سرمایه داخلی و خارجی و شعب و نمایندگی آنها و مؤسسات کارگزاری بیمه، براساس مقررات مربوط.

۸- اجازه خروج سود ویژه و مبالغ مربوط به اصل و فرع حاصل از فعالیت‌های اقتصادی سرمایه‌های خارجی و سرمایه‌های ارزی ایرانیان و همچنین مبالغ ناشی از فروش یا واگذاری این‌گونه سرمایه‌ها.

۹- تضمین کامل سرمایه‌های خارجی و سود حاصل از آنها، طبق قانون حمایت از سرمایه‌های خارجی مناطق آزاد.

۱۰- حمایت از حقوق قانونی سرمایه‌گذاران خارجی و جبران عادلانه خسارت در صورت ملی‌شدن یا سلب مالکیت از سوی سازمان منطقه یا دولت.

- ۱۱- عدم نیاز اتباع خارجی به تحصیل روادید برای ورود مستقیم به منطقه از طریق مبادی ورودی و خروجی مجاز منطقه، براساس مقررات مربوط.
- ۱۲- امکان تأسیس بانک و مؤسسه اعتباری ایرانی با سرمایه داخلی و خارجی.
- ۱۳- امکان ثبت شرکت‌ها و مؤسسات برای اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی و خارجی، براساس مقررات مربوط.
- ۱۴- خرید و فروش تمامی ارزها در مقابل ریال یا سایر ارزها.
- ۱۵- انجام کلیه معاملات و نقل و انتقالات ارزی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی.
- ۱۶- تعیین نرخ و فروش ارز و تبدیل آنها به ریال براساس نظام عرضه و تقاضا در بازار آزاد.
- ۱۷- امکان ورود هر نوع کالا، به استثنای کالاهای ممنوعه شرعی و قانونی، با کمترین تشریفات و رعایت مقررات و ضوابط بهداشتی، امنیتی، فرهنگی.
- ۱۸- امکان ورود و تخلیه کالا به منظور ترانس شپمنت و ترانزیت خارجی با پرداخت هزینه خدماتی انجام تشریفات مقرر.
- ۱۹- اجرانشدن مقررات گمرکی و معافیت گمرکی برای ورود کالاهای ساخته‌شده در منطقه به داخل کشور به میزان ارزش افزوده و مواد داخلی به‌کاررفته در آن.
- ۲۰- امکان صدور کالا به خارج از کشور با کمترین تشریفات اداری.
- ۲۱- امکان ترانزیت و صدور مجدد کالا بدون محدودیت.
- ۲۲- صدور گواهی مبدا برای کالاهایی که از منطقه خارج می‌شوند.
- ۲۳- امکان عمده‌فروشی کالا برای اتباع داخلی و خارجی.
- ۲۴- امکان خرید و فروش کالاهای خارجی به‌صورت تجاری.
- تولید و صادرات کالاهای صنعتی و تبدیلی و ارائه خدمات گوناگون به متقاضیان سرمایه‌گذاری از مهم‌ترین برنامه‌ها در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی به‌منظور دستیابی به مقاصد گوناگون ملی و منطقه‌ای است. تولید کالای ساخته‌شده ابزار مناسبی برای توسعه صادرات و گسترش فرهنگ صادراتی و کمک به رشد و توسعه اقتصادی در این مناطق است. شاخصی که در سنجش تولید این کالا در نظر گرفته می‌شود، ارزش افزوده است. سرمایه‌گذاری‌هایی که در مناطق آزاد و ویژه صورت می‌گیرد در جهت ایجاد ارزش افزوده در بخش تولید و کسب سود بیشتر و ایجاد زمینه مناسب برای تنظیم بازار کالا از طریق حضور سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان در بازار جهانی و منطقه‌ای و کسب درآمدهای ارزی است.
- گفتنی است که تمامی اراضی صنعتی با قابلیت ایجاد صنایع کوچک، متوسط و بزرگ با کاربری‌های متفاوت و زمینه‌های مختلف تولیدی و صنعتی، با سرمایه‌گذاری مستقل ایرانی و نیز با

مشارکت خارجی، در مناطق آزاد و ویژه فعال‌اند. در حال حاضر بیش از ۸۰۰ واحد تولیدی و صنعتی در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور فعالیت می‌کنند که کارنامه تولیدی شمار زیادی از آنها برای دریافت درصد ارزش افزوده به مثابه شاخص سنجش تولید، به تأیید کمیسیون ارزش افزوده کالاهای ساخته‌شده رسیده است.

همچنین، صنعت گردشگری به عنوان یکی از بزرگترین و متنوع‌ترین صنعت خدماتی در دنیا مطرح می‌باشد و نمی‌توان نقش آن را در توسعه پایدار مناطق نادیده گرفت.

اهداف تحقیق

اهداف این تحقیق عبارتند از:

- شناخت ابعاد گوناگون جغرافیای طبیعی، اقتصادی، فرهنگی، تاریخی منطقه آزاد قشم، جهت آماده نمودن بستر مناسب به منظور برنامه‌ریزی گردشگری
- شناسایی نقاط مثبت و منفی صنعت گردشگری و همچنین شناسایی عوامل مهم ترغیب کارآفرینان جهت سرمایه‌گذاری در این بخش
- مشخص نمودن این رابطه فرضی که میان گسترش صنعت گردشگری و ایجاد اشتغال در این منطقه را بطه‌ای مستقیم وجود دارد. در صورت اثبات این رابطه می‌توان با استفاده از نظریات و دیدگاه‌های گردشگری برای افزایش کارآفرینی و اشتغال‌زایی در منطقه راهکارهای اساسی اندیشید.
- شناساندن اهمیت منابع و امکانات گردشگری در جهت افزایش انگیزه‌های کارآفرینی در صنعت گردشگری و از بالقوه در آوردن این منابع و بالفعل رسانیدن آن.

بیان مسئله

در حال حاضر در اکثر مراکز تجاری و صنعتی بزرگ مناطق در حال توسعه استان هرمزگان، بوشهر و خوزستان، افراد بومی جایگاهی ندارند، آن هم با شرایطی که با گسترش آموزش عالی و آموزشهای فنی و حرفه‌ای در استان سطح سواد و مهارت افراد به خصوص جوانان جویای کار افزایش چشمگیری یافته است و مشکل تاریخی اشتغال جوانان بومی که همانا مهارت بود به کلی از بین رفته است که دلیل این مدعا فارغ التحصیل شدن جوانان زیادی در سال از مراکز دانشگاهی می‌باشد (کرمی، ۱۳۸۷).

یکی از راهکارهای مهم و عملی در این زمینه حل معضل اشتغال افراد بومی در بخش‌های مربوط به گردشگری می‌باشد. از طرفی، جوانان جویای کار این استان حق دارند در اولویت اول اشتغال قرار بگیرند و در صورت عدم تأمین این نیاز، آنگاه می‌توان به نیروهای خارج از استان تکیه کرد. در

صورت اجرای چنین امری و بدلیل توانمندشدن خانواده‌های هرمزگانی، بسیاری از معضلات اجتماعی و فرهنگی و حتی اقتصادی از بین خواهد رفت. هرچند که از دید اقتصادی نیز چرخش سرمایه در یک منطقه و جلوگیری از خروج آن، یکی از راههای توسعه اقتصادی مناطقی همچون هرمزگان می‌باشد (همان منبع).

گردشگری در حال حاضر، با پویایی خاص خود می‌تواند تأثیرات عمده‌ای بر تحولات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در سطوح مختلف بین‌المللی، ملی و محلی بر جای گذارد. امروزه یکی از شناخته شده‌ترین راهبردهای غیرسنتی برای توسعه، گردشگری و فرصتهای مربوط به آن در زمینه کارآفرینی است (داودی راد، ۱۳۹۱).

همچنین، تأسیس تعاونی‌های گردشگری به عنوان تشکلهای غیردولتی در بسیاری از کشورها نقش خود را به خوبی ایفا کرده‌اند. این تعاونی‌ها کلیه مراحل گردشگری مشتمل بر تبلیغات، پذیرش، راهنمایی، اسکان، مسافرت و... مرتبط با گردشگران را به خوبی ساماندهی و برگزار میکنند. امروز چه در کشورهای توسعه یافته و چه در کشورهای در حال رشد بزرگترین امتیاز برای هر صنعت هر سازمان و هر فرد داشتن تفکر و خلاقیت برای کارآفرینی است. تفکر کارآفرینی موجبات اشتغال‌زایی و در نهایت رفع بیکاری و کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی می‌گردد. تفکر کارآفرینی کلید رشد و توسعه اقتصادی هر کشوری شناخته شده است (آزادی، ۱۳۹۱).

روش تحقیق

با توجه به ماهیت پژوهش، در این مطالعه عمدتاً از مطالعات کتابخانه‌ای با تکیه مقالات، اسناد، برنامه‌های توسعه‌ای، اظهار نظر مسئولان ذیربط و مشاهده اطلاعات و منابع آماری مرتبط با موضوع تحقیق، استفاده گردیده است.

روش گردآوری اطلاعات

در این تحقیق ابتدا با استفاده از روش کتابخانه‌ای به بررسی سوابق تاریخی و دیگر جنبه‌های تحقیق خواهیم پرداخت و در ادامه با استفاده از روش مشاهده سعی بر این خواهیم داشت تا جاذبه‌های گردشگریو زیر ساخت‌های منطقه را مشخص سازیم. سپس، به بررسی سوال و فرضیات تحقیق خواهیم پرداخت.

پیشینه تحقیق

احمد پوراحمد و همکاران در ششمین همایش ملی فرهنگی گردشگری خلیج همیشه فارس، طی مطالعه‌ای به "تبیین و تحلیل توان‌های اکولوژیکی خلیج فارس در راستای توسعه پایدار گردشگری (با تأکید بر جزایر کیش و قشم)" پرداخته و چنین نتیجه‌گیری کرده‌اند: پهنه خلیج فارس دارای اکوسیستم‌ها و توانهای اکولوژیکی جذاب و کم نظیری است که کمتر سواحلی در دنیا از آن برخوردارند خلیج فارس با داشتن جاذبه‌های اکولوژیکی فراوان گردشگری از جمله جزایر زیبا خورها، جنگلهای مانگرو، چشمه‌های آب گرم و پوششهای جنگلی از جمله پوشش جنگلی حرا تنوع گسترده‌ای جانوران آبی و... به عنوان پتانسیل عظیمی در این زمینه محسوب می‌گردد در میان جزایر فراوان و بزرگ و کوچک ایرانی خلیج فارس جزایر کیش و قشم با داشتن جاذبه‌های اکولوژیکی بسیار سواحل کم نظیر و زیبا دارا بودن بزرگترین اسکله‌های گردشگری خلیج فارس برای نمایش ابریزان کوه نمکی، دره ستارگان، صخره‌های مرجانی و... از بعد گردشگری متمایز به نظر می‌رسند.

با توجه به رونق فعالیت گردشگری و تبدیل شدن آن به یکی از بزرگترین منابع درآمدزای دنیا با رسیدن به یک چارچوب شناختی از توانهای اکوسیستمی و اکولوژیکی این جزایر زیبا می‌توان الگوی و پلاتفرم بهینه و مناسب توسعه گردشگری به ویژه بوم‌گردی اکوتوریسم را طراحی و پیاده سازی نمود.

علی رنجبر نیز طی همایش گردشگری و توسعه پایدار، مقاله‌ای را تحت عنوان: "تأثیر صنعت توریسم و گردشگری در اشتغال‌زایی و کارآفرینی پایدار" ارائه نموده و چنین آورده‌اند: علاوه بر آموزش‌های عمومی ضرورت دارد جوانان علاقمند زیادی را تحت آموزش‌های تخصصی قرار داده و به دلیل ظرافت، نظم، گستردگی و فنون و روان‌شناختی و جامعه‌شناسی این رشته که قبلاً نیز اشاره گردیده باید کشور از یک استراتژی تعریف شده دقیق مبتنی بر یک مدیریت علمی به روز و پویا در این زمینه برخوردار باشد. به دلیل تعدد شاخه‌های این رشته افراد زیادی از اقشار جامعه علی‌الخصوص جوانان تحصیل کرده و علاقمند در سطح کشور جذب شده در حقیقت گام بزرگی جهت تحقق تفکرآفرینی و اشتغال‌زایی برداشته خواهد شد.

مبانی نظری تحقیق

«درمجموع، پنج نوع اشتغال نیروی انسانی (نیروی کار و مدیریت) در مورد گردشگری قابل تفکیک است: ۱- اشتغال مربوط به زیرساختها، فرودگاه، جاده، امنیت، بهداشت

- ۲- اشتغال اولیه که عمدتاً شامل فعالیتهایی است که برای فراهم‌آوردن زمینه قبل از انجام سفر یا در حین مسافرت صورت می‌پذیرد فعالیت مؤسسات گردشگری و اطلاع‌رسانی حمل و نقل بین مبداء و مقصد از این نوع است.
- ۳- اشتغال در تأمین نیازها که سهم عمده‌ای از اشتغال در فعالیتهای گردشگری را شامل می‌شود و فعالیتهایی را دربر می‌گیرد که به طور مستقیم نیازهای روزمره گردشگر را تا زمانی که در مقصد است برطرف می‌سازد. این نوع اشتغال دامنه وسیعی از فعالیت‌ها را در زمینه حمل و نقل، هتل‌داری، رستورانها، ارائه خدمات تفریحی و ورزشی دربر می‌گیرد.
- ۴- اشتغال نرم‌افزاری که ممکن است گردشگر به طور مستقیم با آنها سروکار نداشته باشد مثل خدمات بیمه، خدمات بانکداری، اینترنت و ذخیره کردن.
- ۵- اشتغال غیرمستقیم که بیشتر با فعالیتهای تولیدی جنبی مرتبط است و هم‌زمان با سرمایه‌گذاری در گردشگری فراهم می‌آید (پاپلی یزدی، ۱۳۸۶: ۸۰).

ویژگی‌های جغرافیایی منطقه آزاد قشم

قشم جزیره‌ای در خلیج فارس و در استان هرمزگان ایران است. این جزیره در دوران ساسانیان "ابراکوان" نام داشته است. در سال ۱۳۸۵ این شهرستان به سه بخش مرکزی و بخش شهاب و بخش هرمز ۷ دهستان تقسیم شده بود. طبق آخرین تقسیمات کشوری امروزه شهرستان قشم ۶۴ شهر و روستا دارد. از جمله اماکن دیدنی و جذاب قشم می‌توان به زیارتگاه شاه شهید و درخت انجیر معابد اشاره کرد و چاه‌های طلا که در لاف‌ت واقع است و خود لاف‌ت نیز جزء ۱۰ روستای نمونه کشور از نظر معماری است.

تپه‌های تاریخی کولاغان از دیدنی‌های جزیره است و کارگاه‌های لنج‌سازی و کشتی‌سازی زیبایی در قشم وجود دارد. مدرسه تاریخی کمالیه و کیلومترها ساحل بکر و دست نخورده، مسجد شیخ برخ، زیارتگاه پیرتم سنتی، سدهای مختلف تاریخی که بعضی از سدها به عصر ساسانیان باز می‌گردد جزء جاذبه‌های این منطقه می‌باشند. جزیره قشم از لحاظ طبیعت گردی جزء قطب‌های گردشگری کشور بوده و از نظر اکوتوریسم در نوع خود، یک قطب محسوب می‌شود (زنده‌دل، دستیاران، ۱۹۹۸).

امکانات گردشگری و زیربنایی

ایران از نظر داشتن منابع طبیعی گردشگری جزو ۵ کشور اول جهان قلمداد می‌شود و با توجه به داشتن جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی از جایگاه خاصی برای جذب گردشگر داخلی و خارجی برخوردار است که یکی از این جاذبه‌های طبیعی دریاست. دریای خزر، خلیج فارس و دریای

عمان سه نقطه آبی در سرزمین ما به شمار می‌آیند و کمتر کشوری از چنین امکانات طبیعی‌ای برخوردار است.

یکی از ظرفیت‌های بالقوه در گردشگری ایران؛ دریا و ساحل است که هم ابعاد گسترده‌ای برای سرمایه‌گذاری دارد و هم از جذابیت بالایی توریستی برخوردار است. به مجموعه فعالیت‌های تفریحی و سرگرمی که در محیط‌های دریایی دور از ساحل توسط گردشگران انجام می‌شود گردشگری دریایی می‌گویند. این نوع گردشگری از نظر ماهیت با گردشگری ساحلی متفاوت است هر چند ممکن است شباهت‌هایی میان این نوع گردشگری و گردشگری ساحلی وجود داشته باشد (همان منبع).

نوع فعالیت‌های تفریحی در گردشگری دریایی بیشتر در آب‌های عمیق و دور از خشکی انجام می‌شود که به تجهیزات و امکانات و آموزش‌های ویژه‌ای نیاز دارد و با خطرات ویژه‌ای نیز همراه است. فعالیت‌های تفریحی آبی مانند غواصی، سفرهای تفریحی، اسکی روی آب، جت‌اسکی، آکواریوم دریایی و ماهی‌گیری در آب‌های عمیق از مهم‌ترین جذابیت‌های گردشگری دریایی‌اند (رسول فلاحت، ۱۳۹۰). سواحل زیبای خلیج فارس با قرار گرفتن در منطقه حاره‌ای و منطقه گرم کره زمین و هم‌جواری با ۴ استان بوشهر، خوزستان، هرمزگان و سیستان و بلوچستان یکی از زیباترین پدیده‌های دریایی جهان را داراست. خلیج فارس به دلیل وجود جزایر زیبا که زیستگاه پرندگان مهاجر است، گونه‌های دریایی منحصر به فرد و مرجان‌های دریایی پتانسیل بسیار بالایی برای گردشگری دریایی دارد، اما به‌رغم این پتانسیل‌ها تنها در منطقه محدودی از جزیره کیش که به عنوان منطقه آزاد تجاری شناخته می‌شود از توانایی‌های دریایی برای گردشگری استفاده می‌شود.

جزیره قشم نیز ۲/۵ برابر بزرگ‌تر از سنگاپور و بحرین است و به عنوان بهشت مرجان‌های دریایی شناخته می‌شود. این جزیره از گذشته‌های دور همواره مرکز تجاری و کشتیرانی بسیار پر رونقی بوده است. از سال ۲۰۰۰ میلادی قشم به عنوان یک جزیره آزاد تجاری شناخته شد و به گفته مسئولان این جزیره توانایی پذیرش ۱/۵ میلیون مسافر در ایام تعطیلات را دارد. جنگل‌های وسیع دریایی حرا از زیباترین جاذبه‌های توریستی این جزیره به شمار می‌آیند و سالانه هزاران پرنده از جهان و پرندگان بومی ایران به این جزیره مهاجرت می‌کنند (همان منبع).

زیرساخت و طرح‌های اقتصادی در قشم

هدف عمده از ایجاد منطقه آزاد قشم در سال ۱۳۶۹ استفاده بهینه از موقعیت ممتاز این جزیره، در واقع توسعه، عمران، آبادانی و محرومیت‌زدایی از جزیره و تبدیل شدن به یک قطب بزرگ اقتصادی صنعتی، تسهیل و توسعه جریان صادرات و واردات، جلب مدیریت علمی و روز جهان، جذب سرمایه و تکنولوژی پیشرفته بوده است. با اعلام محدوده‌ای به وسعت ۲۰۰ هکتار از بندر عظیم و مجهز

شهید رجایی به عنوان منطقه ویژه اقتصادی از سوی دولت و افزوده شدن آن به حریم اختیارات قانونی سازمان منطقه آزاد قشم، این سازمان قادر است فصل جدیدی از ارائه تسهیلات- با استفاده از تجهیزات پیشرفته اسکله شهید رجایی را در زمینه تخلیه و بارگیری انواع کالا برای کشتی‌های اقیانوس پیما آغاز کند و امکاناتی مطلوب در تبادل کالا و ترانزیت به بازرگانان عرضه بدارد (حیدری پور^۱، ۱۳۹۱).

به دلیل وجود ذخایر عظیم زیرزمینی (نفت و گاز) و معادن مختلف، همچنین قرار گرفتن در تنگه استراتژیک هرمز، جزیره قشم از موقعیتی کاملاً استثنایی برای تبدیل شدن به یک کانون اقتصادی صنعتی موفق و پیشتاز در کشورهای خاورمیانه، آسیای میانه و حوزه اقیانوس هند به ویژه در خلیج فارس و دریای عمان برخوردار است.

قشم در میان مناطق آزاد کشور ایران از جهاتی دارای وضعیتی استثنایی است. اول آنکه تمثیلی تمام عیار از خود کشور است و از این لحاظ با بندر یا سرزمینی بکر و محدود که تنها مشمول یک اطلاق قانونی (معافیت‌های مناطق آزاد) است، قابل قیاس نیست.

جزیره‌ای است وسیع با فاصله اندکی از خاک اصلی، دارای تاریخ اجتماعی و فرهنگی پیوسته و مشابه سایر نقاط جمعیتی کشور. قابلیت‌های انسانی، طبیعی و معدنی آن چشمگیر و مستعد توسعه فراگیر به شمار می‌رود. این قابلیت‌ها منحصر به موقعیت جغرافیایی آن یا بخش توریسمیا بخش صنعت و معدن و... نیست بلکه مجموعه آن‌ها است.

به همین دلیل برنامه‌ریزی برای آن نیز با سایر مناطق آزاد متفاوت است. هر چند که جزیره محدوده یک شهرستان را دربر می‌گیرد یعنی سرزمین بکر نیست که همه ایده‌های مدرن مدیریت و توسعه کالبدی را بتوان برای آن تصور نمود.

هم اکنون جزیره قشم بالغ بر ۱۴۰ هزار جمعیت بومی دارد که در ۶۰ آبادی و پنج شهر بزرگ و کوچک (قشم، درگهان، طبل، رمچاه، لافت و رمکان) به سر می‌برند. عمده فعالیت مردم قشم در زمینه‌هایی چون صیادی (ماهی و میگو)، لنج‌سازی، نخل‌داری و داد و ستد متمرکز است.

سازمان از ابتدای تأسیس تاکنون در ابعاد مختلفی گام برداشته که حاصل این اقدامات توسعه و پیشرفت در زمینه‌های توسعه انسانی، حفاظت محیط زیست، توسعه اقتصادی به ویژه توسعه کسب و کار، ایجاد زیرساخت‌های لازم در جزیره، توسعه شهرک‌های صنعتی و ایجاد اشتغال، توسعه صنعت توریسم و خدمات و ایجاد فرصت‌های فراوان جهت کسب درآمد مردم جزیره از طریق

۱- مصاحبه مهندس اسفندیار حیدری پور رئیس هیئت مدیره و مدیر عامل سازمان منطقه آزاد قشم، <http://news.freezones.ir>

توسعه گردشگری و ایجاد زیربناهای لازم برای تبدیل قشم به شهری مدرن با امکانات رفاهی مناسب بوده است (همان منبع).

در بعد توسعه انسانی، اختلاف نرخ سواد بین مردم قشم و ایران به طور کلی در مدت ده سال حذف و آموزش، تربیت و دیگر روابط مربوط به نیروی کار فراهم شد. یعنی از طریق تسهیل در استخدام و شرکت اهالی قشم در بخش مدرن اقتصادی، نرخ بیکاری و تعداد افراد آماده به کار به حداقل رسانده شد.

در بعد توسعه توریسم، با توجه به زیبایی‌های جزیره قشم و پتانسیل‌های جاذبی که با امکانات معافیت گمرکی ایجاد شده است، تسهیلاتی مانند هتل، رستوران، اماکن ورزشی و سایر وسایل تفریحی به منظور توسعه توریسم در قشم تأسیس و اشتغال پایدار به ویژه برای نسل جوان جزیره قشم ایجاد شد. توریسم می‌تواند منبع مهم در آمد و فرصتهای شغلی در جزیره به ویژه در کوتاه مدت و میان مدت باشد (بلوکباشی علی، ۱۳۸۰).

در بعد توسعه زیرساخت‌ها و زیربناهای جزیره نیز باید گفت که توسعه زیر بنایی تضمین‌کننده تهیه و ایجاد سرویسهای با کیفیت بالا برای صنایع و ساکنان در سطوح همسان در نواحی قدیمی و جدید است.

سازمان منطقه آزاد قشم سالانه بخش عمده‌ای از بودجه و اعتبارات خود را در زمینه توسعه زیرساخت‌های جزیره هزینه می‌کند که تمامی این زیرساخت‌ها موجب محرومیت‌زدایی در قشم و تبدیل این جزیره به جزیره‌ای در مسیر رشد و پیشرفت شده است. در بخش زیرساخت‌های مخابراتی، راه‌اندازی شبکه کابل‌های نوری و اقدامات فنی لازم برای ایجاد شبکه ۵۰۰ شماره‌ای شهرک تولا و شبکه مخابراتی ۲۰۰۰ شماره‌ای شهرک‌های مسکونی و راه‌اندازی شبکه سراسری تلفن همراه در جزیره، ایجاد مرکز ۳۰۰ شماره‌ای فرودگاه قشم، ایجاد مرکز ۴۰۰ شماره‌ای مناطق مسکونی و تجاری شهر قشم، در دست اجرا است (همان منبع).

در بخش زیرساخت‌های برق، اتصال به شبکه برق سراسری کشور و اجرای طرح‌های زیر، برق‌رسانی به کلیه نقاط جزیره را تأمین می‌کند. در بخش زیرساخت‌های آب، آب مورد نیاز برای مصارف آشامیدنی، صنعتی، کشاورزی و غیره از طریق تأسیسات آب شیرین‌کن سازمان منطقه آزاد قشم تأمین می‌شود و همچنین چندین سد خاکی و بتنی برای استفاده از آب‌های جاری جزیره و نیز بهره‌برداری از آب‌های پشت سد برای مصارف کشاورزی و سایر مصارف احداث شده است (حیدری پور، ۱۳۹۱).

در بخش زیرساخت‌های حمل و نقل به ویژه فرودگاه، فرودگاه بین‌المللی قشم مجهز به باند ۵ کیلومتری، ساختمان برج مراقبت، ترمینال‌های مسافری، ساختمان آتش‌نشانی و ایمنی، احداث حدود ۲۰۰۰۰ مترمربع ساختمان اداری، ایجاد تأسیسات سوخت‌رسانی به هواپیماهای داخلی و

خارجی و جایگاه بنزین‌گیری خودرو، از جمله فرودگاه‌های مجهز کشور به شمار می‌رود همه روزه پروازهای داخلی و خارجی در این فرودگاه برقرار است. دربخش زیرساخت‌های جاده‌های ارتباطی، با احداث بیش از ۷۰۰ کیلومتر جاده ارتباطی و حدود ۲۵ کیلومتر بزرگراه پیرامون جزیره و اتصالات شمالی- جنوبی، راه‌های دسترسی به تمام نقاط جزیره امکان‌پذیر شده است.

دربخش ایجاد شبکه جامع ارتباطی خلیج فارس به‌ویژه طرح پل خلیج فارس، احداث پل خلیج فارس در کرانه شمالی جزیره بین دو نقطه- یکی بندر پهل در سمت استان هرمزگان و دیگری بندر لافت قدیم در سمت جزیره قشم (که خاک جزیره به خاک سرزمین اصلی نزدیک شده و به ۱۸۰۰ متر می‌رسد) در نظر گرفته شده است (همان منبع).

این پل، دارای خطوط ریلی و جاده‌ای خواهد بود. به خصوص خطوط ریلی آن از این نظر واجد اهمیت است که اسکله کاوه را به راه آهن سرتاسری بندرعباس- ترکمنستان وصل کرده و جریان عبور کالا به اتحادیه کشورهای مشترک المنافع (CIS) را تسهیل خواهد کرد.

در حال حاضر، بنادر جنوبی کشور تنها می‌توانند کشتی‌هایی با ظرفیت حداکثر ۱۰۰ هزارتن را پذیرش کنند. این در حالی است که در خطوط کشتیرانی جهان، بسیاری از کشتی‌ها، با ظرفیت‌های بسیار بیش از این که گاهی به ۲۵۰ هزار تن می‌رسند تردد می‌کنند و اتفاقاً بخش عمده‌ای از تجارت بین الملل نیز بر محور این نوع کشتی‌هاست.

توسعه نیافتگی بنادر ایران در پذیرش کشتی‌های غول پیکر، جشن مدام اماراتی‌هاست زیرا آن‌ها توانسته‌اند در سال‌های گذشته ظرفیت بنادر خود را گسترش دهند به گونه‌ای که کشتی‌های ۲۵۰ هزار تنی به راحتی در بنادر امارات مانند جبل علی و فجیره، پهلو می‌گیرند. این وضعیت باعث می‌شود بسیاری از کشتی‌های خارجی که کالاهایی به مقصد ایران حمل می‌کنند، به جای پهلو گرفتن در بنادر جنوبی ایران، راهی اسکله‌های اماراتی شوند تا در آنجا پس از تخلیه بار، محموله‌ها مجدداً با کشتی‌های کوچک‌تر به ایران ارسال گردد (علی زاده، ۱۳۹۱).

همچنین بسیاری از کالاهای صادراتی ایرانی هم برای بار شدن بر کشتی‌های بالای ۱۰۰ هزار تن، ابتدا به امارات می‌روند و از آن جا در قالب صادرات مجدد امارات، راهی نقاط مختلف جهان می‌شوند.

گذشته از آن، کشتی‌های عظیم‌الجثه باربری که در منطقه تنگه هرمز و خلیج فارس تردد می‌کنند برای خدمات بندری مانند سوخت‌گیری، به جای آن که به بنادر ایران مراجعه کنند (که از نظر مسافت نیز مقرون به صرفه‌تر است) ناچار به بندرهای عربی می‌روند (همان منبع).

شبکه جامع ارتباطی قشم با محوریت پل خلیج فارس طرح جامعی است که با تکیه بر احداث چهار پروژه پل خلیج فارس، توسعه بندر کاوه، جاده و اتوبان خلیج فارس و ریل راه‌آهن در مرحله اول مسیری را در جزیره قشم در کریدور ترانزیت شمال- جنوب ایجاد کرده است. در مرحله بعد با

احراز نقش انبار بزرگ تجاری منطقه قشم، مرکزیت و هاب توزیع و پخش کالا را به مثابه جانشین امارات متحده عربی برعهده خواهد داشت، به طوری که اماراتی‌ها را با تأمین ظرفیت پهلوگیری کشتی‌های ۲۵۰ هزار تنی در بنادر جبل عملی و فجیره، نگران ساخته است (خلیلی، ۱۳۹۱). از این رو تمایل و استقبال کشورهای ذی‌نفع در استفاده از کریدور ترانزیت شمال- جنوب و بندر شهید رجایی در استان هرمزگان باعث کاهش هزینه‌های حمل و نقل حداقل به میزان ۳۰ درصد کاهش زمان سیر کالا به میزان ۴۰ درصد شده و باعث هماهنگی دو بندر کاوه در قشم و بندر شهید رجایی در بندرعباس با کارکردی مکمل می‌شود، به طوری که موجب آرامش خاطر کشورهای استفاده کننده از این شاهراه حیاتی راه فراهم کرده و ثبات هرچه بیشتر را در این مسیر فراهم خواهد کرد. با راه‌اندازی پل خلیج فارس در تنگه خوران که کمترین فاصله را بین جزیره قشم و سرزمین اصلی دارد، می‌توان امیدوار بود که قشم مرکز انبارداری و توزیع کالا برای کشورهای آسیای میانه و حوزه قفقاز باشد (همان منبع).

واقعیت این است که بسیاری از سواحل جنوبی ایران نه تنها اکنون توانایی پذیرش کشتی‌های بالای ۱۰۰ هزار تنی را ندارند بلکه در آینده نیز به دلیل مشکلات فنی، محدودیت‌های محیطی (مانند عمق آب در بنادر) و برخی مسائل مالی، این امکان را نخواهند داشت. طبیعتاً نمی‌توان تا درازمدت، به امارات پول‌های کلان تزریق کرد و به آن وابسته بود.

در چنین شرایطی، سواحل جزیره قشم، با عمق حدود ۴۰ متر در برخی نقاط، این امکان را می‌دهد که ایران نیز اسکله‌ای مطابق با استانداردهای روز دنیا برای پذیرش کشتی‌های فوق سنگین در آن احداث کند. با احداث این بندرگاه عظیم در قشم، کشتی‌های حامل کالاها به جای رفتن به بنادر دورتر جنوب خلیج فارس، در قشم پهلو می‌گیرند. این مسئله باعث خواهد شد مبالغی را که اماراتی‌ها بابت پذیرش کشتی‌ها و انبارداری و دیگر امور از ایرانی‌ها می‌گیرند، از پروسه تجارت خارجی ایران حذف شود. به گونه‌ای که برخی برآوردها حتی از صرفه جویی ۳۰ درصدی در هزینه ورود کالا به ایران خبر می‌دهند؛ معنای دیگر این سخن ارزان‌تر شدن قیمت کالاها در بازار ایران است. به علاوه کشتی‌های عبوری نیز ترجیح خواهند داد به جای رفتن به سواحل دور دست امارات، در جزیره قشم، سوخت‌گیری نموده و خدمات بندری دریافت کنند (راحت، ۱۳۸۹).

قشم در واقع یک جزیره است و اگر به سرزمین اصلی وصل نشود، همه کالاها تخلیه شده در آن، ناگزیر باید بر کشتی‌های کوچک‌تر بار و به بنادر جنوب ایران منتقل شود. پل خلیج فارس، که دارای مسیر رفت و برگشت قطار نیز خواهد بود، این امکان را فراهم می‌آورد که محموله‌های تخلیه شده در قشم، به سرعت وارد ناوگان حمل و نقل جاده‌ای و ریلی ایران شود و با سرعت فراوان به

مقصد نهایی در اقصی نقاط کشور برسد و متقابلاً محصولات صادراتی ایران نیز با سرعت و سهولت به ترمینال دریایی صادرات می‌رسد (تصویر شماره ۱).

تصویر شماره ۱

گفته می‌شود با راه‌اندازی این پل، سرعت انتقال کالا به ایران و از ایران، تا ۴۰ درصد بهبود می‌یابد. از اینها گذشته، چون احداث بندر در قشم نیاز به سرمایه‌گذاری کلان دارد، کمتر سرمایه‌گذاری حاضر می‌شود بدون وجود پل، در اسکله سرمایه‌گذاری کند زیرا این پل است که بندرگاه را رونق و سرعت می‌بخشد و با گردش سرمایه، بازگشت سرمایه و سود را تضمین می‌نماید.

سالیان سال در تکنولوژی ساخت، تأمین منابع و مسائل زیست‌محیطی و منطقه‌ای طرح احداث این پل که یکی از طرح‌های برجسته مهندسی جهان محسوب می‌شود، تردیدهایی وجود داشت، اما با به کارگیری تیم مذکور و طبق برنامه ریزی انجام شده در اول سال ۹۱، عملیات طراحی و اجرایی این پروژه به خوبی پیش می‌رود (همان منبع).

این پل دارای شش پایه اصلی (کیسون) متشکل از قطعاتی به وزنی افزون بر دو هزار و ۵۰۰ تن بوده و عملیات اجرایی ساخت این پایه‌ها با سرعت خوبی در حال پیشرفت است و ساخت ۱۰۰ شمع از ۶۰۰ شمع این پل نیز تاکنون (بهمن ماه ۹۱) به اتمام رسیده و بقیه هم به سرعت در حال ساخت است.

پل خلیج فارس به عنوان محور شاخص طرح شبکه جامع ارتباطی جزیره قشم با سرزمین اصلی بین بندر لافت در جزیره قشم و بندر پل در سرزمین اصلی به طول دو هزار و ۶۰۰ متر و عرض عرشه‌ای معادل ۳۱ متر و ۵۰ سانتی‌متر ساخته می‌شود^۱.

اهمیت پل خلیج فارس در توسعه اقتصادی قشم

بدون تردید، تحولی که با احداث پل خلیج فارس در ارتباط زمینی بین قشم و پهنه جغرافیای اصلی ایران ایجاد خواهد شد، این امر می‌تواند نقش بسیار مهمی در روند توسعه اقتصادی جزیره برعهده داشته باشد. چرا که اولاً احداث این پل موجب خواهد شد که قشم از جزیره بودن خارج شود که این موضوع می‌تواند به نحو قابل توجهی حمل و نقل زمینی را متأثر سازد. از سوی دیگر، احداث این پل موجب تردد و بازدید بیشتر گردشگران و مسافران داخلی با کمترین هزینه همراه با وسایل نقلیه شخصی به این جزیره خواهد شد (غلامی، ۱۳۹۱).

شایان ذکر است، با بهره‌برداری از این پروژه نه تنها می‌توان نسبت به تسریع و تقویت در روند ورود کالا و سرمایه از ایران و کشورهای حوزه شمالی ایران به جزیره قشم جهت صادرات به بازارهای منطقه امیدوار بود، بلکه انتظار می‌رود با بهره‌گیری از تمام امکانات و سیاست‌های کارا پل خلیج فارس نقش مهمی در مبادلات تجاری- اقتصادی کشورهای حوزه جنوبی خلیج فارس و حتی کشورهای فرامنطقه‌ای با منطقه آسیای مرکزی و قفقاز بر عهده بگیرد.

با راه‌اندازی پل خلیج فارس، قشم به عنوان مرکز انبارداری و توزیع کالا برای کشورهای آسیای مرکزی خواهد شد، هزینه‌های حمل و نقل و زمان ترانزیت کالا از قشم کاهش و قیمت تمام شده کالا و خدمات به دلیل وجود شبکه حمل و نقل ریلی و جاده‌ها کاهش خواهد یافت (همان منبع).

همچنین، با احداث این پروژه پل خلیج فارس می‌تواند به عنوان یک مسیر ارتباطی و انتقال کالا نقش بسیار مهمی در جهت دسترسی کشورهای محصور در خشکی به ویژه کشورهای حوزه آسیای مرکزی و قفقاز به گستره آب‌های گرم خلیج فارس ایفا نماید. بنابراین، پیش‌بینی می‌شود نقش پل خلیج فارس در حوزه‌های خدماتی، حمل و نقل، بارانداز، ترانزیت کالا و ورود و خروج جریان سرمایه خصوصاً به جزیره قشم پررنگ‌تر خواهد بود (تصویر شماره ۲).

1- www.bashirnews.ir/.../23.../339-7-1391.html

تصویر شماره ۲

همچنین اجرای این پروژه باعث خواهد شد تا حضور سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در قشم افزایش یابد و این منطقه در مسیر ترانزیت کالا قرار بگیرد و با شناسایی ظرفیت‌های صادرات کالا درآمد سرانه ساکنان و فعالان اقتصادی در قشم افزایش یابد. پیش‌بینی می‌شود راه‌اندازی پل خلیج فارس باعث کاهش فقر و افزایش رفاه اقتصادی و اجتماعی و افزایش درآمد سازمان منطقه آزاد قشم به واسطه رشد فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌های مرتبط، افزایش تمایل مسافران برای سفر به قشم از نقاط مختلف ایران و حتی خارج از کشور خواهد شد.

آثار و نتایج مثبت و چشمگیر این طرح در زمینه‌های سیاسی و حتی نظامی نیز قابل پیش‌بینی است که از آن جمله می‌توان به افزایش درآمد ملی از طریق پذیرش نقش ترانزیتی و مبادلاتی (مرکزیت انبارداری و توزیع کالا) در منطقه، بهبود بخشیدن به شاخص‌های کلان اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در قالب یک طرح ملی، ایجاد یک تحول تاریخی در منطقه خلیج فارس از حیث صنعتی و تجاری و مشارکت در طرح پایلوت پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی به عنوان گام نخست از طریق قشم اشاره کرد.

از این گذشته، با بهره‌برداری از پل خلیج فارس و برقراری ارتباط مستقیم و پایدار بین جزیره قشم و سرزمین اصلی ایران می‌توان زیرساخت‌های مجهزتر و گسترده‌ای در سواحل جنوبی قشم برای ارائه انواع خدمات رفاهی، حمل و نقل، صنعتی، بیمه‌ای، بانکی، تکنولوژیکی و حتی لجستیک به کشتی‌های در حال عبور از تنگه ایجاد نمود. لازم به یادآوری است که تحقق چنین موفقیتی در عرصه حمل و نقل و خدماتی در دروازه استراتژیک خلیج فارس می‌تواند باعث تحولی جدی در عرصه رقابت‌های سیاسی-اقتصادی ایران با کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس و به ویژه امارات متحده عربی باشد (غلامی، ۱۳۹۱).

در حال حاضر، بنادر جنوبی ایران تنها می‌توانند کشتی‌هایی با ظرفیت حداکثر ده هزار تن را پذیرش کنند. این درحالی است که در خطوط کشتیرانی جهان، بسیاری از کشتی‌ها، با ظرفیت‌های بسیار بیش از این که بعضاً به ۲۵۰ هزار تن می‌رسند تردد می‌کنند و اتفاقاً بخش عمده‌ای از تجارت بین‌الملل نیز بر محور این کشتی‌هاست^۱.

اهمیت پروژه خلیج فارس از جنبه‌های گوناگونی قابل بررسی است، این پروژه عظیم ملی که در نزدیک‌ترین فاصله میان دو خشکی در تنگه خوران به عنوان محل احداث پروژه پل خلیج فارس در نظر گرفته شده است، با توجه به گسترش روزافزون تجارت در آسیا و مبادلات تجاری بین آسیا و اروپا شکل‌گیری امکان رشد اقتصادی کشورهای آسیای میانه و سایر کشورهای همجوار با ایران و منطقه کشورهای خلیج فارس، امکان فعالیت ترانزیت را از بندر بزرگ کاوه به سرزمین اصلی و در مسیر ترانزیت کالا اتصال به شبکه حمل‌ونقل عظیم دریایی به کشورهای همجوار و آسیای مرکزی را میسر خواهد کرد. همچنین با توجه به مزایای اقتصادی آن می‌تواند موجب اتصال بیش از ۱۵ کشور از طریق مرز طبیعی و هوایی باشد (خلیلی، ۱۳۹۱).

مزیت‌های عمده اجرای طرح شبکه ارتباطی خلیج فارس با محوریت پل خلیج فارس را می‌توان به شرح موارد زیر برشمرد:

- ۱- اتصال جزیره قشم به سرزمین اصلی با اجرای عملیات پل خلیج فارس، موجب می‌شود تا اسکله چندمنظوره کاوه که در مالکیت سازمان منطقه آزاد قشم قرار دارد، عملاً به بهره‌برداری کامل رسیده و اهداف کلان سازمان منطقه را در زمینه بازرگانی و توسعه تجارت کالا تأمین کند.
- ۲- با انجام عملیات اجرایی پل خلیج فارس در قشم، منطقه آزاد قشم می‌تواند از طریق پل هوایی و گذر از آب‌های خلیج فارس، به سرزمین اصلی متصل شود. در واقع انجام شبکه جامع ارتباطی

1- <http://tinn.ir/vdcfjmdyyw6dyca.igiw.html>

خلیج‌فارس با محوریت احداث پل خلیج‌فارس نقش مهمی در تبادلات اقتصادی کشور از طریق جزیره قشم خواهد داشت.

۳- با احداث پل خلیج‌فارس، آمد و شد و بازدید بیشتر گردشگران و مسافران داخلی با وسایل نقلیه شخصی با کمترین هزینه همراه خواهد بود. به عبارتی امکان ارتباط راه زمینی برای مسافران و گردشگران بین جزیره قشم و سرزمین اصلی به وجود می‌آید.

۴- با احداث پروژه پل خلیج‌فارس، جزیره قشم می‌تواند به عنوان یک مسیر ارتباطی و انتقال کالا نقش مهمی در جهت دسترسی کشورهای محصور در خشکی به ویژه کشورهای آسیای میانه و حوزه قفقاز به گستره آب‌های خلیج‌فارس داشته باشد، و کالاها با حجم بالا در داخل کشور قابل تخلیه و بارگیری شوند. به‌طوری که بهره‌برداری از این پروژه می‌تواند به تسریع و تقویت روند واردات کالا و ورود سرمایه از ایران و کشورهای حوزه شمالی ایران به منطقه آزاد قشم برای صادرات به بازارهای هدف منطقه‌ای بیانجامد.

بدیهی است با بهره‌گیری از امکانات موجود و اعمال سیاست‌های راهبردی و مدیریتی مناسب، می‌توان به نقش مهم شبکه جامع ارتباطی خلیج‌فارس در مبادلات اقتصادی و تجاری کشورهای حوزه جنوبی خلیج‌فارس و حتی کشورهای فرامنطقه‌ای با آسیای میانه و حوزه قفقاز امیدوار بود، و این عاملی برای درآمدزایی و توسعه سایر زمینه‌ها و ظرفیت‌های بالقوه اقتصادی جزیره قشم بوده و بسترهای مناسب را برای توسعه دیگر فعالیت‌های بازرگانی و تولیدی و به ویژه صنایع مکمل و ترانزیتی در منطقه آزاد قشم فراهم می‌آورد.

۵- مشاهده چشم‌انداز جنگل‌های دریایی حرا (مانگرو) از طریق منظره پل استراتژیک خلیج‌فارس، احداث شبکه ارتباطی جامع خلیج‌فارس به ویژه ساخت پل را از مزیت‌ها و موقعیت گردشگری برخوردار کرده و ورود گردشگر را برای دیدن این پدیده اعجاب‌انگیز طبیعی تقویت و تشویق می‌کند.

۶- اجرای پروژه بزرگ خلیج‌فارس باعث خواهد شد تا حضور سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در منطقه آزاد قشم افزایش یافته و این جزیره در مسیر تجارت و ترانزیت کالا و خدمات منطقه‌ای قرار گرفته، به علاوه با شناسایی اقلام گروه کالاهای وارداتی بازارهای هدف منطقه آزاد قشم، صادرات کالا در منطقه افزایش یافته و درآمد سرانه ساکنان و فعالان اقتصادی در جزیره قشم افزایش یابد.

پیش‌بینی می‌شود با توجه به مسئله کارآفرینی و ظرفیت بسیار بالای ایجاد شده برای مشاغل گوناگون تا ۲۰۰ هزار فرصت شغلی جدید، ظرفیت سال‌های اول بهره‌برداری پروژه خلیج‌فارس، جمعیت فعلی جزیره قشم را از ۱۱۰ هزار نفر به دو میلیون نفر افزایش دهد و از این رهگذر درصد قابل توجهی از بیکاری در کشور که حل آن از اهداف قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشور است، کاهش ملموسی پیدا کند. به واقع راه‌اندازی پل خلیج‌فارس باعث کاهش فقر

و افزایش رفاه اقتصادی و اجتماعی و افزایش درآمد سازمان منطقه آزاد قشم شده و با رشد اقتصادی فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌های مرتبط، تمایل سرمایه‌گذاران و مسافران برای بازدید از جزیره قشم افزون خواهد شد.

۷- ارتقا امنیت نظامی و اقتصادی منطقه آزاد و تثبیت یافتن جمعیتی بزرگ‌ترین جزیره غیرمستقل جهان با مساحت ۱۵۰۰ کیلومتر مربع که با ساخت و راه‌اندازی شبکه جامع ارتباطی خلیج فارس میسر خواهد شد. آثار و نتایج چشمگیر اجرای این طرح بزرگ ملی، در زمینه‌های سیاسی و حتی نظامی نیز حائز اهمیت بوده و می‌تواند درآمد ملی را از طریق پذیرش نقش ترانزیت و مبادلات تجاری از طریق هاب منطقه‌ای قشم افزایش دهد (همان منبع).

قشم، اولین جزیره انرژی ایران

وجود بیش از ۴ میلیارد بشکه نفت خام درجا و ۱۰ تریلیون فوت مکعب ذخایر گاز طبیعی در بزرگترین جزیره خلیج فارس پتانسیل‌های جدیدی را پیش روی قشم به عنوان هاب جدید انرژی ایران در منطقه تنگه هرمز ایجاد کرده است. همزمان با آغاز توسعه ۱۶ میدان جدید نفت و گاز در منطقه تنگه هرمز، ساخت و راه‌اندازی پالایشگاه‌های جدید گاز و مجتمع‌های پتروشیمی برای تبدیل قشم به اولین جزیره انرژی خلیج فارس آغاز گردیده است (زیرکچیان‌زاده، ۱۳۹۱).^۱

یکی از اهداف ایجاد هاب انرژی در جزیره قشم توسعه ۱۶ میدان جدید نفت و گاز در این منطقه است، به طوری که هم اکنون توسعه میدان مشترک هنگام با ظرفیت تولید روزانه بیش از ۲۳ هزار بشکه نفت در مدار بهره‌برداری قرار گرفته و به زودی تولید نفت از این میدان مشترک با عمان به حدود ۳۰ هزار بشکه در روز افزایش می‌یابد. علاوه بر این قرار است توسعه میدان جدید گازی فروز B، میدان نفتی تفتان، هرمز A، B، D و F، فارو، گورزین، سلخ و ساخت پالایشگاه جدید قشم با ظرفیت تولید روزانه ۸۰ میلیون فوت مکعب گاز در این کانون جدید انرژی در مدار بهره‌برداری قرار بگیرد (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۱).^۲

براین اساس، امکان تولید روزانه ۱۰ میلیارد فوت مکعب گاز طبیعی از میادین اقماری هیدروکربوری اطراف قشم وجود دارد. همچنین، درکنار تولید گاز، اجرای پروژه تبدیل گاز به برق (GTW) هم در دستور کار قرار دارد. از این رو، نخستین قرارداد تبدیل گاز به برق با توسعه میدان

۱- مصاحبه مدیرعامل شرکت نفت فلات قاره، <http://www.mehrnews.com/detail/News>

2 - <http://www3.mehrnews.com/detail/News/1745007>

جدید فروز B امضا شده است که پیش‌بینی می‌شود با توسعه این میدان در ۲ فاز امکان تولید ۳ تا ۶ هزار مگاوات برق فراهم شود.

گاز درجای میدان فروز B حدود ۲۸ تریلیون فوت مکعب و ذخیره میعانات گازی این میدان ۱۸۰ میلیون بشکه برآورد شده که برآوردها نشان می‌دهد سقف تولید گاز در فاز اول توسعه این میدان به یک میلیارد فوت مکعب و تولید میعانات گازی به ۱۰ هزار بشکه در روز برسد. از طرفی، تولید سالانه یک میلیون و ۴۹۰ هزار تن تولید مایعات گازی، ۴۶۶ تن گوگرد در روز از دیگر اهداف این میدان جدید اکتشاف ایران در خلیج فارس است (همان منبع).

ظرفیت‌های صنعتی، خدماتی و رفاهی

در بخش توسعه صنعتی، شهرک صنعتی طولا، شهرک صنعتی کاوه، شهرک صنعتی سوزا و شهرک صنعتی الوند با بیش از ۱۲۰ شرکت صنعتی بزرگ و کوچک فعال شده و اشتغال مناسبی برای جوانان قشمی فراهم آورده است.^۱

در بخش‌های خدماتی و رفاهی، ایجاد و احداث مجتمع‌های تجاری- تفریحی توسعه مراکز درمانی به‌ویژه احداث بیمارستان بزرگ پیامبر اعظم (ص) توسط سازمان منطقه آزاد قشم، توسعه مراکز دانشگاهی و علمی- تحقیقاتی شامل فعالیت ۱۰ دانشگاه، مرکز بین‌المللی رشد قشم، پارک زیست فناوری خلیج فارس، باغ موزه گیاهشناسی، واحد نظارت بر ضوابط بهداشت انسانی و استاندارد قشم ایجاد و تحصیل بیش از ۱۵۰۰۰ دانشجو در جزیره قشم از جمله اقدامات سازمان منطقه آزاد قشم در بعد توسعه و محرومیت‌زدایی در قشم بوده است (حیدری‌پور، ۱۳۹۱).

علاوه بر استعدادهای طبیعی و نیروی انسانی ارزان و موقعیت جغرافیایی منحصر به فرد این جزیره، سرمایه‌گذاری در قشم دارای مزایای ویژه‌ای است که می‌توان به معافیت مالیاتی ۱۵ ساله، آزادی مشارکت سرمایه‌گذاری خارجی تا سقف ۱۰۰٪، معافیت از پرداخت هرگونه حقوق گمرکی و سود بازرگانی برای واردات مواد اولیه، ماشین‌آلات و قطعات یدکی جهت تولیدکنندگان، معافیت گمرکی برای ورود کالاهای ساخته شده در منطقه آزاد به داخل کشور به میزان ارزش افزوده، صدور ویزا برای خارجی‌ان در مبادی ورودی منطقه آزاد قشم، آزادی کامل ورود و خروج سرمایه، فروش و اجاره زمین به سرمایه‌گذاران داخلی و اجاره زمین به سرمایه‌گذاران خارجی، مقررات ساده و مناسب نیروی کار، تضمین کامل سرمایه خارجی و سود حاصل از آن، مکان ورود ماشین‌آلات خط

۱- سایت شهرک صنعتی طولا، <http://gyahdanqeshm.loxblog.com>

تولید و جایگزین کردن آن‌ها با تکنولوژی روز و سهولت تأمین مواد اولیه خارجی از جمله مزیت‌های حضور اقتصادی در این منطقه می‌باشد (همان منبع).

آنچه که ضروری به نظر می‌رسد به آن توجه شود، این است که علی‌رغم تلاش‌های گسترده صورت گرفته در محرومیت‌زدایی همچنان در مناطق مختلف استان حتی در مرکز آن یعنی بندرعباس، محرومیت به عینه احساس می‌شود. حال آنکه می‌بینیم به برکت پتانسیل‌های اقتصادی استان بسیاری از استانهای کشور از این برکات بهره‌مند می‌شوند (کریمی، ۱۳۸۷).^۱

شاید اگر بگوییم در بسیاری از زمینه‌ها بهره‌ای که سایر استانها از استان می‌برند بسیار بیشتر از بهره‌ای می‌باشد که استان هرمزگان می‌برد سخنی به گزاف نگفته‌ایم. باید اذعان کرد تا زمانی که محرومیت در استان وجود دارد، نمی‌توان کارنامه مثبتی را برای مدیران استان متصور شد. چرا که انتظار می‌رود با توجه به این ظرفیت‌هایی که ذکر شد و درآمدهای بسیاری که از طریق استان عاید کشور می‌شود، سرمایه‌گذاری‌های بیشتری صرف عمران و آبادانی استان شود تا دیگر شاهد این موضوع نباشیم که بعضاً به دلیل نبود اعتبار کافی، بسیاری از پروژه‌های تأثیرگذار در کاهش محرومیت، سالهاست از زمان اعلام شده برای بهره‌برداری می‌گذرد و اما هنوز عملیات احداث آن پروژه به پایان نرسیده است (همان منبع).

نقش گردشگری در اشتغال‌زایی در قشم

این جزیره با توجه به تلفیق جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی، پتانسیل‌های بسیار زیادی برای گردشگری و مخصوصاً اکوتوریسم دارد. جاذبه‌های طبیعی این جزیره از جمله شکل‌های زمین‌شناسی و ژئومورفولوژی، اشکال فرسایشی، منطقه ژئوپارک، حیات وحش و پرندگان جزیره، پوشش گیاهی و جنگل‌های حرا، دره‌ها و تنگه‌های زیبا، غارهای دیدنی، آب‌های نیلگون خلیج فارس و همه و همه در کنار جلوه‌های فرهنگی جزیره از جمله آداب و رسوم، صنایع دستی، موسیقی نواحی جنوب، معماری تپیک، آثار باستانی و نیز غذاهای محلی و طعم ماهی جنوب، همه جزیره قشم را به عنوان یک منطقه ویژه اکوتوریسم معرفی می‌نماید (کوهکن، ۱۳۹۱).^۲

1- <http://shahrvandefarda.blogfa.com/post-5.aspx>

2- <http://www.qeshmonline.com/news/>

ژئوپارک قشم

بخش غربی جزیره قشم حد فاصل روستای طبل، سلخ و کانی محدوده‌ایست که به دلیل وجود فرمهای فرسایشی و زمین‌شناسانه و جاذبه‌های فراوان ژئومورفولوژی به عنوان ژئوپارک به ثبت یونسکو رسیده است. ژئوپارک قشم تنها ژئوپارک خاورمیانه است و ارزشهای بسیار زیادی برای گردشگری دارد.

دره ستاره‌ها

در حوالی روستای برکه خلف در جزیره قشم یکی از زیباترین جلوه‌های فرسایش در جزیره قابل مشاهده است. این دره فرسایشی به استار گفته یا استار اوتیده (ستاره افتاده) معروف است. مردم محلی معتقدند بر اثر فرو افتادن ستاره‌ای در این محل و ضربه‌ای سهمگین، چنین اشکال زیبایی به وجود آمده است. دره ستاره‌ها در واقع یک دره فرسایش یافته توسط آبهای سطحی و رگبارهای فصلی است. در بالای دره، فلات اولیه به صورت کم و بیش دست نخورده باقی مانده است (همان منبع).

جنگل حرا

حرا نام گیاهی است که در مناطق حاره‌ای و نیمه حاره‌ای دنیا به صورت غرقابی در آبهای شور رشد می‌کند و به نام جنگلهای مانگرو مشهور می‌باشد. این مجموعه جنگلها در سرتاسر جنوب ایران در حاشیه خلیج فارس با فواصل مختلف از بوشهر تا چابهار رشد می‌کند. عمده‌ترین جنگلهای حرا و انبوه‌ترین آنها در شمال جزیره قشم و حد فاصل بین قشم تا بندر خمیر واقع است. جنگلهای حرا زیستگاه بسیار مناسب برای پرندگان می‌باشد.

صنایع دستی قشم

صنایع دستی بانوان قشم، محصولات خاص و تیپیکی است که عمدتاً سوزن دوزیهایی است که در گذشته بر روی شلوارها و روسریهای زنان قشم انجام می‌شده و اکنون شکل و شمایل کاربردی به خود گرفته و به عنوان جا موبایلی و جا عینکی و روسریهای مدل جدید با طرحهای سنتی و ... عرضه می‌گردد. در روستای شیب دراز و برکه خلف به صورت کاربردی گروههایی سازمان یافته و آموزش دیده از بانوان برای تولید صنایع دستی وجود دارند.

لافت

روستای تاریخی لافت، با معماری تیپیک خاص خود به عنوان شهر بادگیرهای قشم معروف است. این روستا در شمال مرکزی جزیره و در مجاورت جنگلهای حرا واقع است. معماری خاص این روستا با خانه‌های بادگیری، فرم ویژه معماری جنوب ایران را تداعی می‌نماید. قلعه نادری و چاههای طلا و خانه فرهنگ در لافت از جاذبه‌های این شهر تاریخی است.

جزیره هنگام

جزیره هنگام در جنوب مرکزی جزیره قشم و در حد فاصل ۲ کیلومتری این جزیره و در جلوی روستای شیب دراز واقع است. این جزیره از چند روستای مسکونی چون هنگام جدید، هنگام قدیم (عرب)، خماسی و غیل تشکیل یافته و محل بسیار مناسبی برای دیدن حیات وحش از جمله دسته‌های دلفینها، پرنده‌ها، جبیر (نوعی غزال) و... می‌باشد. ساحل نقره‌ای در حاشیه جزیره هنگام، ساحل بسیار دیدنی می‌باشد که شن آن حاوی ذرات ریز و نقره ماندنی است که جلوه بسیار زیبایی به آن داده است (خراسان، ۱۳۹۰).

دسته‌های دلفینهای دور جزیره هنگام

در اطراف جزیره هنگام، روستای شیب دراز دسته‌های چند ده‌تایی دلفینها دیده می‌شود که دیدن آنها و جست و خیزهای آنها در اطراف قایقهای مسافری، هیجان بسیار زیادی ایجاد می‌نماید.

قلعه پرتغالی‌ها

قلعه پرتغالی‌ها، در سال ۱۵۰۷ میلادی آلبوکرک دریاسالار پرتغالی جزایر دهانه خلیج فارس را تصرف کرده و از این طریق بر راه بازرگانی دریایی بین هند و اروپا تسلط یافت، چیرگی پرتغالیها بر این آبراه مهم دریایی ۱۱۰ سال طول کشید. در این مدت آنها به ساختن دژها و استحکاماتی پرداختند که از آن جمله دژهای هرمز، قشم و لارک است. قلعه قشم با مساحتی بیش از ۲ هزار متر مربع از سنگهای آهکی و گچی با ملاط ساروج محلی ساخته شده و طی یک قرن چندین بار استحکام بخشی یافته است. این دژ راست گوشه است. چهار برج در چهار گوشه و بازوهای بلند دارد که توپ و منجنیق‌ها بر روی پهنای آن مستقر می‌شده‌اند قلعه قشم کاربردی چون یک انبار بزرگ یا جای نگهداری مهمات و سلاح داشته که در مواقع اضطراری به دیگر دژها کمک می‌رسانده است.

سرانجام در سال ۱۶۲۳ میلادی این قلعه و دیگر پایگاهها در دهانه خلیج فارس را یکی از سرداران صفوی متصرف شد و ایرانیان تا امروز بر این پرارزش‌ترین آبراهه دنیا چیره هستند^۱.

غارهای خربس

غارهای خربس، به فاصله ۱۱ کیلومتری از شهر قشم (در جاده مجاور ساحل جنوبی) غارهای خربس برسینه کوهی مشرف به دریا و دشتی میانکاسه قرار گرفته است خربس از غارهای دریایی است که بر اثر گرداب و تخلیه ماسه‌ها از حفره سنگها به وجود آمده است. عمر غار بسیار طولانی است اما در دوره‌های پیش از اسلام با افزودن به وسعت غار و بخشهای تالار و دهلیزهای انشعابی به احتمال زیاد از آن برای پناهگاه کودکان، زنان و سالخوردگان به هنگام یورش دشمن استفاده می‌شده است.

تنگه چاهکوه

تنگه چاهکوه در حوالی روستای چاهو در کناره شمالی بخش غربی جزیره واقع است و شامل دو دره عمود بر هم با دیواره‌های عمودی بلند می‌باشد که بر اساس شیارها و ایجاد خطوط و فرمهای فرسایشی و به مرور زمان به وجود آمده است. جنس دیواره‌ها ماسه سنگ آهکی سست است. حفره‌های متعدد کوچک و بزرگ در دیواره‌ها به وجود آمده است. بهره‌برداری گردشگری از سایت‌های چاه کوه، نمکدان و دره ستاره‌ها از سوی حفاظت محیط زیست سازمان منطقه آزاد قشم به دهیاری روستاهای مجاور این سایت‌ها واگذار می‌شود.

مهمترین اهداف ژئوپارک قشم حفاظت محیط زیست، توانمندی جامعه محلی و رونق ژئوتوریسم است. همچنین، در راستای توانمندی اقتصادی جامعه محلی و رونق ژئوتوریسم طرح‌هایی در دست می‌باشد تا سایت‌هایی از ژئوپارک که در روستاهای جزیره واقع شده‌اند را برای بهره‌برداری گردشگری در اختیار دهیاری روستاها قرار داده شود. به این ترتیب روستاییان می‌توانند با بهره‌برداری اولیه مثل اخذ ورودی از گردشگران و تشکیل صندوق تعاونی گردشگری در روستای خود، نسبت به فراهم کردن رستوران، مکان اقامتی و حمل و نقل آنها در این مناطق اقدام کنند (همان منبع). جدول شماره ۱، به طور خلاصه، تحلیل نقاط قوت و ضعف و تهدیدهای گردشگری قشم براساس مدل (SWOT) را ارائه می‌نماید:

1- <http://www.khabaronline.ir/detail/204913/>

جدول شماره ۱- تحلیل نقاط قوت و ضعف و تهدیدهای گردشگری قشم براساس مدل (SWOT)

تهدیدها	فرصتها	نقاط ضعف	نقاط قوت
			۱- برخورداری از تمامی امکانات و تسهیلات مرتبط با مناطق آزاد تجاری- صنعتی
	۱- ساخت پل خلیج فارس تسهیل در تجارت بین‌المللی فراهم شده و راهی برای پیوند با اقتصاد جهانی گشوده می‌شود.		۲- برخورداری از اکوسیستم‌ها و توانهای اکولوژیکی جذاب و کم نظیر
	۲- اتصال جزیره قشم به سرزمین اصلی با اجرای عملیات پل خلیج فارس		۳- برخورداری از قابلیت‌های چشمگیر و مستعد توسعه انسانی، طبیعی و معدنی
	۳- برخورداری از امکانات بندر عظیم و مجهز شهید رجایی	۱- توسعه نیافتگی بندر در پذیرش کشتی‌های غول پیکر	۴- حذف اختلاف نرخ سواد بین مردم قشم و ایران در مدت ده سال از طریق سرمایه‌گذاری در امر آموزش
	۴- وجود ذخایر عظیم زیرزمینی (نفث و گاز) و معادن مختلف	۲- قدمت هتل‌های سواحل خلیج فارس	۵- کاستن از نرخ بیکاری و افزایش تعداد افراد آماده به کار از طریق تسهیل در استخدام و شرکت اهالی قشم در بخش مدرن اقتصادی
۱- امکانات بندری بنادر امارات جهت تخلیه و بارگیری کشتی‌های بیش از ۱۰۰ هزار تن	۵- قرار گرفتن در تنگه استراتژیک هرمز، جزیره قشم از موقعیتی کاملاً استثنایی برای تبدیل شدن به یک کانون اقتصادی صنعتی موفق و پیش‌تاز در کشورهای خاورمیانه، آسیای میانه و حوزه اقیانوس هند به ویژه در خلیج فارس و دریای عمان	۳- نبود نیروهای آموزش دیده در کادر هتل، فاصله داشتن با استانداردهای جهانی، ارائه نشدن تسهیلات مناسب برای توسعه هتل‌داری	۶- ایجاد امکانات معافیت گمرکی
	۶- برخورداری از کریدور ترانزیت شمال - جنوب		۷- ایجاد تسهیلاتی مانند هتل، رستوران، ماکن ورزشی و سایر وسایل تفریحی
	۷- حضور سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در منطقه آزاد قشم و قرار گرفتن این جزیره در مسیر تجارت و ترانزیت کالا و خدمات منطقه‌ای		۸- توسعه زیرساخت‌های جزیره قشم در جهت محوریت‌زدایی
	۸- ارتقا امنیت نظامی و اقتصادی منطقه آزاد و تثبیت یافت جمعیتی بزرگ‌ترین جزیره غیرمستقل جهان		۹- تقویت زیرساخت‌های مخابراتی
			۱۰- تقویت زیرساخت‌های برق و اتصال به شبکه برق سراسری کشور
			۱۱- تقویت زیرساخت‌های آب جهت مصارف آشامیدنی، صنعتی، کشاورزی و غیره از طریق تأسیسات آب شیرین‌کن سازمان منطقه آزاد قشم و همچنین چندین احداث سد خاکی و بتنی
			۱۲- تقویت زیرساخت‌های حمل و نقل به ویژه فرودگاه بین‌المللی قشم، ترمینال‌های مسافری، ساختمان آتش‌نشانی و ایمنی،
			۱۳- تقویت شبکه جامع ارتباطی

تهدیدها	فرصتها	نقاط ضعف	نقاط قوت
			<p>خلیج فارس به‌ویژه اجرای طرح پل خلیج فارسدر کرانه شمالی جزیره ۱۴- امکان بازدید گردشگران و مسافران داخلی با وسایل نقلیه شخصی با کمترین هزینه با احداث پل خلیج فارس</p> <p>۱۵- ایجاد مسیر ارتباطی و انتقال کالا در جهت دسترسی کشورهای محصور در خشکی به ویژه کشورهای آسیای میانه و حوزه قفقاز به گستره آب‌های خلیج‌فارس با احداث پروژه پل خلیج‌فارس</p> <p>۱۶- چشم‌انداز جنگل‌های دریایی حرا (مانگرو) از طریق منظره پل استراتژیک خلیج‌فارس</p> <p>۱۷- وجود بیش از ۴ میلیارد بشکه نفت خام درجا و ۱۰ تریلیون فوت مکعب ذخایر گاز طبیعی در بزرگترین جزیره خلیج فارس</p> <p>۱۸- وجود ظرفیت‌های صنعتی، خدماتی ورفاهی، شهرک صنعتی طولاب، شهرک صنعتی کاوه، شهرک صنعتی سوزا و شهرک صنعتی الوند با بیش از ۱۲۰ شرکت صنعتی بزرگ وکوچک فعال شده</p> <p>۱۹- وجود مجتمع‌های تجاری-تفریحی توسعه مراکز درمانی</p> <p>۲۰- برخورداری منطقه از ظرفیت‌های تولید صنایع دستی بومی به عنوان عامی فرهنگی و درآمدزا</p>

اهداف کارآفرینی گردشگری روستائی در شهرستان قشم:

- افزایش سطح درآمد ساکنان جزیره قشم
- ایجاد انگیزه جهت سکونت در قشمو جلوگیری از مهاجرت مردم و سکنه بومی.
- ایجاد فرصت‌های شغلی جدید برای ساکنان قشم- این امر موجب ایجاد فرصت‌های شغلی زیادی برای ساکنان قشم خواهد شد از جمله تولید و فروش صنایع دستی، ایجاد فرصت‌های شغلی در هتل‌ها و رستوران‌ها.
- بهره‌برداری بهینه از منابع محلی‌قشم دارای منابع محلی بی‌نظیری است که در صورت شناخته شدن آن می‌تواند بستر بسیار مناسبی جهت توسعه کارآفرینی در منطقه گردد از جمله در زمینه گردشگری...
- آشنائی و ارتباط محققین و دانشمندان با فرهنگ غنی قشم و استفاده از پتانسیل‌های عظیم آن

تأثیر کارآفرینی گردشگری روستائی در اشتغال جزیره قشم

با بستر سازی مناسب و ایجاد فرصت‌ها در امر گردشگری جزیره قشم، کارآفرینی در این جزیره در زمینه‌های کسب و کار کوچک خانوادگی و بنگاه‌های اقتصادی شکوفا خواهد شد و این مهم می‌تواند هم برای افراد بومی و هم افراد خارج از این جزیره نیز اتفاق بیافتد. جدول شماره ۲ به صورت موردی تعداد فرصت‌های شغلی ایجاد شده از طریق ایجاد رستوران و آشپزخانه در این مناطق نشان داده می‌شود.

جدول شماره ۲ به صورت موردی تعداد فرصت‌های اشتغال مستقیم و غیر مستقیم

اشتغال مستقیم	اشتغال غیر مستقیم
در مراکز اقامتی- مانند سویت‌ها- هتلها	ایجاد اشتغال با رونق بازارهای محلی و رونق صنایع دستی
در بخش ساخت و ساز و احداث مراکز اقامتی	ایجاد اشتغال در زمینه تولیدرها و راهنمایان توریست
در عرضه خدمات مغازه داری	اشتغال زنان روستا به خصوص در امر تولید صنایع دستی
حمل و نقل	
بخش‌های پذیرایی	

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

بزرگترین جزیره خلیج فارس این روزها شاهد رشد شتابان در مسیر توسعه و پیشرفت است. ایجاد منطقه آزاد در جزیره قشم از سال ۱۳۶۹ و پیشبرد اهداف نظام جمهوری اسلامی در توسعه و آبادانی جزیره قشم و جزایر اطراف آن موجب شده امروزه هرگاه نام و نشان قشم به زبان و بیان جاری می‌شود، تصویری از جزیره‌ای زیبا با ظرفیت‌های بالای توسعه و پیشرفت به ذهن متبادر می‌شود.

عمده هدف نظام از ایجاد منطقه آزاد قشم در سال ۱۳۶۹ استفاده بهینه از موقعیت ممتاز این جزیره، در واقع توسعه، عمران، آبادانی و محرومیت‌زدایی از جزیره و تبدیل شدن به یک قطب بزرگ اقتصادی صنعتی، تسهیل و توسعه جریان صادرات و واردات، جلب مدیریت علمی و روز جهان، جذب سرمایه و تکنولوژی پیشرفته بوده است. با اعلام محدوده‌ای به وسعت ۲۰۰ هکتار از بندر عظیم و مجهز شهید رجایی به عنوان منطقه ویژه اقتصادی از سوی دولت و افزوده شدن آن به حریم اختیارات قانونی سازمان منطقه آزاد قشم، این سازمان قادر است فصل جدیدی از ارائه تسهیلات - با استفاده از تجهیزات پیشرفته اسکله شهید رجایی - را در زمینه تخلیه و بارگیری انواع کالا برای کشتی‌های اقیانوس پیما آغاز کند و امکاناتی مطلوب در تبادل کالا و ترانزیت به بازرگانان عرضه بدارد.

به دلیل وجود ذخایر عظیم زیرزمینی (نفت و گاز) و معادن مختلف، همچنین قرار گرفتن در تنگه استراتژیک هرمز، جزیره قشم از موقعیتی کاملاً استثنایی برای تبدیل شدن به یک کانون اقتصادی صنعتی موفق و پیشتاز در کشورهای خاورمیانه، آسیای میانه و حوزه اقیانوس هند به ویژه در خلیج فارس و دریای عمان برخوردار است.

توسعه باید به دنبال تعادل اجتماعی در میان مردم قشم و با روشی باشد که حافظ میراث فرهنگی آنهاست. در دورنمای آینده ترکیب گروه‌های قومی و ملیت‌های مختلف پیش‌بینی شده است که آزادی برای فرهنگ‌های مختلف بایستی تسهیل شود.

هم اکنون جزیره قشم بالغ بر ۱۴۰ هزار جمعیت بومی دارد که در ۶۰ آبادی و پنج شهر بزرگ و کوچک (قشم، درگهان، طبل، رمچاه، لافت و رمکان) به سر می‌برند. عمده فعالیت مردم قشم در زمینه‌هایی چون صیادی (ماهی و میگو)، لنج‌سازی، نخل‌داری و داد و ستد متمرکز است.

در بعد توسعه توریسم، با توجه به زیبایی‌های جزیره قشم و پتانسیل‌های جاذبی که با امکانات معافیت گمرکی ایجاد شده است، تسهیلاتی مانند هتل، رستوران، اماکن ورزشی و سایر وسایل تفریحی به منظور توسعه توریسم در قشم تأسیس و اشتغال پایدار به ویژه برای نسل جوان جزیره قشم ایجاد شد. توریسم می‌تواند منبع مهم در آمد و فرصت‌های شغلی در جزیره به ویژه در کوتاه مدت و میان مدت باشد.

در بعد توسعه زیرساخت‌ها و زیربناهای جزیره (زیرساخت‌های مخابراتی، برق، آب، حمل و نقل به ویژه فرودگاه، جاده‌های ارتباطی و به‌ویژه طرح پل خلیج فارس) نیز باید گفت که توسعه زیربنایی تضمین‌کننده تهیه و ایجاد سرویس‌های با کیفیت بالا برای صنایع و ساکنان در سطوح همسان در نواحی قدیمی و جدید است.

همچنین، سازمان منطقه آزاد قشم سالانه بخش عمده‌ای از بودجه و اعتبارات خود را در زمینه توسعه زیرساخت‌های جزیره هزینه می‌کند که تمامی این زیرساخت‌ها موجب محرومیت‌زدایی در قشم و تبدیل این جزیره به جزیره‌ای در مسیر رشد و پیشرفت شده است. به نظر می‌رسد هم اکنون امکان اشتغال‌زایی و رفع محرومیت از چهره این استان به خوبی فراهم گشته و آینده خوبی در انتظار ساکنان بومی این منطقه قرار گرفته است.

پیشنهادات

۱- ایجاد انکوباتورهای (پرورشگاه) کسب و کار

دولت می‌تواند با تأسیس انکوباتورها در مناطق آزاد تجاری-صنعتی، حمایت‌های لازم را در ابتدای شروع کسب و کار کوچک روستائی به عمل آورده و این نوع شرکتها را تحت حمایت خویش قرار دهد. در این حالت هم کارآفرینی توسعه پیدا خواهد کرد و هم به اشتغال منطقه کمک خواهد شد.

۲- معافیت مالیاتی در بخش‌های کارآفرینی گردشگری

در نظر گرفتن معافیت‌های مالیاتی در بخش‌های کارآفرینی گردشگری، موجب توسعه و رونق روزافزون این بخش گردیده و زمینه‌های اشتغال‌زایی و رفع محرومیت را فراهم خواهد آورد.

۳- تسهیل در امر مجوز ساخت و ساز مراکز اقامتی و پذیرایی

همانگونه که می‌دانیم یکی از امکانات بایسته و ضروری بحث گردشگری مراکز اقامتی و پذیرایی می‌باشد، لذا با تسهیل در امر مجوزهای ساخت و ساز فرصتی آماده می‌شود تا بخش خصوصی انگیزه بیشتری جهت سرمایه‌گذاری پیدا نماید.

۴- تسهیل در امر مجوز شرکت‌های گردشگری

سازمان عمران قشم و نهادهای ذیربط، جهت افزایش انگیزه، باید پروسه اخذ مجوز را تا جایی که ممکن است کوتاهتر نموده تا کارآفرین عرصه گردشگری با دغدغه ذهنی کمتری پیگیر کارهای خویش شود.

۵- اعطای تسهیلات با بهره کم جهت افزایش انگیزه

یکی از تفاوت‌های بارز کارفرمایان با کارآفرینان در منابع مالی جهت سرمایه‌گذاری می‌باشد. کارآفرین شخصی است که دارای ایده بکر و تازه‌ای است ولی ممکن است فاقد منابع مالی مورد نیاز جهت

سرمایه‌گذاری باشد. پس دولت با اعطای تسهیلات با بهره کم می‌تواند انگیزه کارآفرین عرصه گردشگری را افزایش داده و در این خصوص تحت حمایت خویش قرار دهد.

۶- بهسازی و توسعه زیرساخت‌های گردشگری نظیر راه‌های ارتباطی، برق، تلفن به خصوص اینترنت و افزایش سرعت آن

از آنجاکه هزینه احداث، توسعه و بهسازی زیر ساخت‌های گردشگری بسیار بالا می‌باشد و بخش خصوصی در این نوع پروژه‌ها سرمایه‌گذاری نخواهد کرد لذا بر عهده سازمان‌های مربوطه است که جهت افزایش جذب گردشگر و بالطبع آن افزایش کارآفرینی، در این بخش حداکثر سرمایه‌گذاری را به انجام برساند.

۷- اتخاذ تدابیری جهت‌استفاده جمعیت محلی و بومی از فرصت‌های ایجاد شده

۸- تربیت تخصصی راهنمایان تور (تورلیدران)

در این خصوص می‌توان از بین جوانان منطقه، اقدام به جذب، آموزش و اشتغال نمود.

۹- تأکید بر امر آموزش و پژوهش در توسعه کارآفرینی گردشگری و ایجاد رشته‌های مرتبط، در دانشگاه‌های منطقه

۱۰- تشکیل دوره‌های مهارتی کارآفرینی گردشگری، در سطح منطقه

۱۱- حمایت از ایده‌های کارآفرینان و جهت دهی به آنها برای پیشبرد اهداف گردشگری

۱۲- ایجاد مراکز فروش جهت تولیدات صنایع دستی (بازاریابی)، ایجاد زیر ساخت‌های لازم جهت گردشگران داخلی و خارجی از سرویس بهداشتی تا ساخت هتلها و دیگر سازه‌های مناسب.

۱۳- تشکیل گروه‌ها و نهادهای فرهنگی، ادبی و هنری، جهت پاسداشت میراث زندگی بومی به منظور حفظ ارزش‌های محلی و پیش‌گیری از استهلاک فرهنگ بومی در گسیل گردشگران و صنعت گران خارج از منطقه، اقدامات آموزشی، فرهنگی و نهادسازی مورد نیاز جدی می‌باشد.

منابع

- آزادی، محمد- الهام علی پور (۱۳۹۱)، جایگاه مدیریتی سازمانهای غیردولتی در اقتصاد و صنعت.
- آلیسون. موریسوم. ۱۳۸۷ مقاله : عینیت بخشیدن به کارآفرینی. دایره المعارف کارآفرینی به کوشش سید محمد مقیمی. انتشارت هم پا. چاپ اول
- احمد پورداریانی، محمود. ۱۳۸۰ کارآفرینی (تعاریف، نظریات، الگوها) انتشارات پردیس. چاپ سوم
- افتخاری، رکن الدین. مهدوی، داوود ۱۳۸۵ راهکارهای توسعه گردشگری با استفاده از مدل SWot : دهستان لواسان کوچک. فصلنامه مدرس علوم انسانی دوره ۱۰ شماره ۲
- ایمنی قشلاق، سیاوش. هاشمی، سعید. ۱۳۸۸ مقاله نقش کارآفرینی در توسعه پایدار گردشگری. مجله کار و جامعه شماره ۱۰۶ و ۱۰۷
- بختیاری، سعید، «اتواطلس ایران»، " مؤسسه جغرافیایی و کارتگرافی گیتاشناسی، بهار ۱۳۸۴ خورشیدی.
- بلوکباشی علی، جزیره قشم صدف ناشکافته خلیج فارس، دفتر پژوهشی فرهنگی، چاپ دوم، تهران، ۱۳۸۰.
- پاپلی یزدی، محمد حسین. سقایی، مهدی. ۱۳۸۸. گردشگری (ماهیت و مفاهیم) انتشارات سازمان مطالعه و ادوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت). چاپ سوم
- زنده دل، دستیاران، حسن. (مجموعه کتابهای راهنمای جامع ایرانگردی استان هرمزگان) ج ۱. چاپ وانتشار سال ۱۹۹۸ میلادی.
- جیمز کریسمن، فرانز کلرمانز. ۱۳۸۷ مقاله : کارآفرین از کتاب دایره المعارف کارآفرینی به کوشش سید محمد مقیمی. انتشارت هم پا. چاپ اول
- چارلز بامفورد. ۱۳۸۷ مقاله ارزش آفرینی. از کتاب دایره المعارف کارآفرینی به کوشش سید محمد مقیمی. انتشارت هم پا. چاپ اول
- حیدری. رحیم. ۱۳۸۷ مبانی برنامه ریزی صنعت گردشگری. انتشارات سمت. چاپ اول
- زاهدی شمس اسادات ۱۳۸۵ مبانی توریسم و اکو توریسم پایدار (باتأکید بر محیط زیست). انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی. چاپ اول
- سازمان جغرافیایی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، مدیریت اطلاعات جغرافیایی، شناسنامه آبادی های کشور، شهرستان قشم، سال ۱۳۷۸.
- سام آرام. عزت. میرزائی، رحمت. ۱۳۸۸ مقاله بررسی تأثیر صنعت گردشگری بر اشتغال در منطقه اورامانات. مرداد ماه شماره ۱۱۰

- سی هارپر، استفن، ۱۳۸۷، مهارت‌های کاربردی کارآفرینی (راهنمای گام به گام)، انتشارات مؤسسه کار و تأمین اجتماعی. چاپ اول
- سعیدی کیا، مهدی، ۱۳۸۸، اصول و مبانی کارآفرینی. انتشارات کیا. چاپ پانزدهم
- شارون آوارز. جی بارنر. . ۱۳۸۷، مقاله : اکتشاف کارآفرینانه. دایره المعارف کارآفرینی به کوشش سید محمد مقیمی. انتشارات هم پا. چاپ اول
- غفاری، هادی. مولایی، محمد علی. ۱۳۸۸، مقاله صنعت توریسم در ایران چالش‌ها و راهکارها. مجله سیاسی اقتصادی. شماره ۱۸۶ و ۱۸۵
- فرهنگی، علی اکبر. صفر زاده حسین. ۱۳۸۶. کارآفرینی (مفاهیم، نظریه‌ها، مدل‌ها و کاربردها) انتشارات مؤسسه کار و تأمین اجتماعی چاپ اول
- کاظمی، مهدی. ۱۳۸۷. مدیریت گردشگری. انتشارات سمت. چاپ سوم
- کریشنا مورتی. ۱۳۸۷، اقتصاد گردشگری. ترجمه فرزین محمد رضا. انتشارات چاپ و نشر بازرگانی. چاپ سوم
- کوپر. آرنولد. ۱۳۸۷، مقاله تاریخچه مطالعات دانشگاهی پیرامون کارآفرینی. دایره المعارف کارآفرینی به کوشش سید محمد مقیمی. انتشارات هم پا. چاپ اول
- کومبز. جوزف، ۱۳۸۷، مقاله : مکان کسب و کارهای کارآفرینانه. دایره المعارف کارآفرینی به کوشش سید محمد مقیمی. انتشارات هم پا. چاپ اول
- مشرف جوادی. شهین. ۱۳۸۳، مقاله : تعاونیهای گردشگری، بخشی مناسب برای کارآفرینی. مجله تعاون. بهمن
- میسون. پیتر. ۱۳۸۷، گردشگری (اثرات، برنامه‌ریزی و مدیریت) ترجمه روزبه میرزائی. پونه ترابیان. انتشارات ترمه چاپ اول
- Goldner Charles. Ritchibrent2003. Tourism principles. practices philosophis. ton Willysons. Inc
- sharply richard. David. tefler2008. tourism and development<landdan and newyork. rout ledge
- Iranian journal of tourism&hospitality. 2010. islamic azad university garmsar branch. iran. vol. 1. no. 1. summer
- <http://shahrvandefarda.blogfa.com/post-5.aspx>
- <http://apti.lxb.ir/post.php?p=4>
- <http://www.pgba.ir/islands.php>
- <http://fa.wikipedia.org/wiki>
- <https://www.google.com/#hl=en&scient=psy>
- <http://chtn.ir/webforms/fa/Article/ArticleInfo.aspx?ID=2762>

-
- <http://news.freezones.ir/Default.aspx?tabid=67&ID=25648&PageID=25848>
  - <http://www.google.com/url>
  - <http://civiltect.com/?p=2390>
  - www.bashirnews.ir/.../23.../339-7--1391.html
  - <http://news.freezones.ir>
  - <http://tinn.ir/vdcfjmdyyw6dyca.igiw.html>
  - <http://www.mehrnews.com/detail/News/>
  - <http://www3.mehrnews.com/detail/News/>
  - <http://gyahdanqeshm.loxblog.com/>
  - <http://www.qeshmonline.com/news/>
  - <http://www.khabaronline.ir/detail/204913/>